

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

J m é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Daniely Zemanové, soudkyně zpravodajky Kateřiny Ronovské a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky **T. T.**, zastoupené JUDr. Matoušem Jírou, advokátem se sídlem 28. října 1001/3, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 1086/2023-562 ze dne 18. 4. 2023, usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 16/2022-399 ze dne 15. 2. 2022, usnesení Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 336/2022-516, 14 Co 337/2022 ze dne 18. 11. 2022 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 č. j. 36 EXE 2168/2019-452 ze dne 14. 7. 2022 ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu č. j. 36 EXE 2168/2019-458 ze dne 1. 8. 2022, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 3**, jako účastníků řízení, a **Z. T.**, zastoupené Mgr. Ing. Janem Boučkem, advokátem se sídlem Opatovická 1659/4, Praha 1, **P. T.**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 1086/2023-562 ze dne 18. 4. 2023, usnesením Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 16/2022-399 ze dne 15. 2. 2022, usnesením Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 336/2022-516, 14 Co 337/2022 ze dne 18. 11. 2022 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 3 č. j. 36 EXE 2168/2019-452 ze dne 14. 7. 2022 ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu č. j. 36 EXE 2168/2019-458 ze dne 1. 8. 2022 bylo porušeno stěžovatelčino ústavně zaručené právo na rodinný život a na péči o děti podle čl. 32 odst. 4 a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 1086/2023-562 ze dne 18. 4. 2023, usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 16/2022-399 ze dne 15. 2. 2022, usnesení Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 336/2022-516, 14 Co 337/2022 ze dne 18. 11. 2022 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 č. j. 36 EXE 2168/2019-452 ze dne 14. 7. 2022 ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu č. j. 36 EXE 2168/2019-458 ze dne 1. 8. 2022 se proto ruší.

Odůvodnění:

I.

Vymezení věci

1. Stěžovatelka se obrátila na Ústavní soud s ústavní stížností, v níž namítá, že v záhlaví označenými rozhodnutími došlo k porušení jejího ústavně garantovaného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jádrem věci je posouzení, zda a v jakém rozsahu může uspokojit zletilé, ale dosud nezaopatřené dítě (jakožto věřitel) svou pohledávku na výživném z majetku třetí osoby, na základě rozsudku vyhovujícího odpůrci žalobě podané v režimu § 42a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník z roku 1964“).

II.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a Ústavním soudem vyžádaného spisu vyplývá, že stěžovatelka vymáhala po P. T., svém otci, v exekučním řízení vedeném soudním exekutorem Mgr. Jakubem Effenbergerem, Exekutorský úřad Kolín, pod sp. zn. 219 EX 0300/19 (u Obvodního soudu pro Prahu 3 vedeném pod sp. zn. 36 EXE 2168/2019), běžné a dlužné výživné. Otec stěžovatelky převedl v roce 2010 na svou – matku P. T. (babičku stěžovatelky a vedlejší účastnici) členský podíl v bytovém družstvu představující jeho jediný exekučně postižitelný majetek. V řízení zahájeném matkou, jakožto zákonnou zástupkyní tehdy ještě nezletilé stěžovatelky, bylo rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 (dále jen „obvodní soud“) č. j. 11 C 123/2012-318 ze dne 23. 5. 2019 rozhodnuto, že dohoda o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu, uzavřená mezi otcem stěžovatelky a vedlejší účastnicí, je vůči stěžovatelce právně neúčinná. Tyto závěry potvrdil i Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem č. j. 19 Co 28/2019-363 ze dne 13. 11. 2019. Dovolání vedlejší účastnice Nejvyšší soud usnesením č. j. 24 Cdo 890/2020-452 ze dne 7. 5. 2020 odmítl jako nepřipustné. Pochybení neshledal ani Ústavní soud a ústavní stížnost vedlejší účastnice usnesením sp. zn. II. ÚS 2021/20 ze dne 12. 1. 2021 jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl. Stěžovatelka proto mohla požadovat uspokojení své pohledávky přímo z toho, co odporovatelným právním úkonem z majetku otce jako dlužníka ušlo. S ohledem na tyto skutečnosti byla do exekučního řízení zahájeného (již zletilou) stěžovatelkou vedeného pod sp. zn. 36 EXE 2168/2019 proti otci stěžovatelky přibrána i vedlejší účastnice.

3. Vedlejší účastnice následně navrhla částečné zastavení exekuce, a to s odůvodněním, že podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011 ze dne 15. 12. 2011 mohou být předmětem exekučního řízení vedeného vůči její osobě pouze pohledávky vzniklé stěžovatelce za jejím otcem do právní moci rozsudku městského soudu č. j. 19 Co 315/2019-363, kterým bylo rozhodnuto o stěžovatelčině odpůrci žalobě, tedy splatné do 10. 12. 2019. Obvodní soud usnesením č. j. 36 EXE 2168/2019-257 ze dne 26. 5. 2021 tento návrh na částečné zastavení exekuce zamítl. V posuzované věci závěry rozsudku sp. zn. 21 Cdo 856/2011 neaplikoval, přičemž konstatoval, že se *„jedná se o zcela ojedinělé [...] rozhodnutí, nikoliv ustálenou judikaturu, přičemž rozhodnutí je navíc vnitřně rozporné, [neboť] Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí [...] současně tvrdí, že z [úmyslně] vyvedeného majetku lze vymoci pouze pohledávky po splatnosti ke dni rozhodnutí soudu o odpůrci žalobě, zároveň však tvrdí,*

že skutečnost, zdali dluh k tomuto datu z jakéhokoliv důvodu zanikl, není podstatná, jinými slovy – pro rozhodnutí o odpůrcí žalobě, tedy pro vyslovení relativní neúčinnosti takového právního úkonu, je podstatný úmysl učinit takový úkon za účelem zkrátit svého věřitele.“ Poukázal i na to, že v případech týkajících se vyživovací povinnosti je nezbytné aplikovat při výkladu základní zásady, které prolínají celým občanským, případně rodinným právem, jako jsou zásada ochrany slabší smluvní strany, zásada ochrany dobrých mravů a zákaz zneužití práva. Uvedl, že stěžovatelku je nezbytné považovat za slabší smluvní stranu, neboť jeho postavení je z důvodu odkázání na výživu vedlejším účastníkem, značně ztíženo. Svoji argumentaci uzavřel, že v případě dlužného plnění z vyživovací povinnosti je potřebné zvýšenou měrou chránit věřitele, je-li nezaopatřeným dítětem, nikoliv poskytovat zvýšenou ochranu majetku rodiče, který neplní své zákonné povinnosti.

4. Městský soud usnesením č. j. 14 Co 320/2021-352 ze dne 22. 10. 2021 toto rozhodnutí obvodního soudu potvrdil. K námitce vedlejší účastnice, že obvodní soud ignoroval rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011, uvedl, že toto rozhodnutí neřeší problematiku, v jakém rozsahu se lze v exekučním řízení domáhat uspokojení pohledávky výživného na tom, v jehož prospěch byl učiněn neúčinný úkon. Zdůraznil, že při respektování závěru vyjádřeného v posledně citovaném rozsudku Nejvyššího soudu „*by osoba výživou oprávněná, nehlédě na skutečnost, že disponuje vykonatelným rozhodnutím, musela pro dávky výživného splatné po rozhodnutí o odpůrcí žalobě podat novou odpůrcí žalobu a pokud by – jako je tomu právě v projednávané věci – bylo rozhodnutí o odpůrcí žalobě vydáno po uplynutí lhůty k jejímu podání, pak by s ní nemohla být úspěšná.*“ Uzavřel, že by příklonění se k tomuto výkladu znamenalo rezignaci na ochranu osob odkázaných na výživu před úmyslně zkracujícím jednáním povinných a že je nezbytné, aby výklad naopak sledoval specifickou povahu výživného.

5. Dovolání vedlejší účastnice Nejvyšší soud napadeným usnesením č. j. 20 Cdo 16/2022-399 ze dne 15. 2. 2022 (dále jen „první usnesení Nejvyššího soudu“) vyhověl a usnesení obvodního soudu ze dne 23. 5. 2019 a usnesení městského soudu ze dne 13. 11. 2019 zrušil. V odůvodnění Nejvyšší soud, pouze s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011, jinak bez širší argumentace, učinil závěr, že má stěžovatelka vůči vedlejší účastnici vymahatelnou pohledávku podle § 42a odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964 toliko v rozsahu nároku na výživné existujícího v době rozhodnutí o odpůrcí žalobě.

6. První usnesení Nejvyššího soudu stěžovatelka napadla ústavní stížností. Ústavní soud její návrh odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu usnesením sp. zn. III. ÚS 74/23 ze dne 16. 1. 2023 jako nepřipustný ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu (srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 3547/13 ze dne 22. 1. 2014 nebo usnesení sp. zn. I. ÚS 3794/14 ze dne 22. 4. 2015), neboť po prvním usnesení Nejvyššího soudu byla věc vrácena obvodnímu soudu k dalšímu projednání. Rozhodnout o přípustnosti ústavní stížnosti v části, která směřuje proti kasačnímu rozhodnutí, je možné až na základě meritorního posouzení celé věci [k tomu srov. nález sp. zn. I. ÚS 1965/15 ze dne 27. 1. 2016, bod 51, nebo nález sp. zn. I. ÚS 190/15 ze dne 13. 9. 2016, bod 18].

7. Vázán právním názorem Nejvyššího soudu, rozhodl nově obvodní soud napadeným usnesením č. j. 36 EXE 2168/2019-452 ze dne 14. 7. 2022 ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu č. j. 36 EXE 2168/2022-458 ze dne 1. 8. 2022 (dále také „druhé usnesení obvodního soudu“) tak, že podle § 268 odst. 1 písm. h) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, částečně zastavil exekuci vůči vedlejší účastnici jako povinné, co do jejího provádění pro dluh na výživném splatný po dni 10. 12. 2021.

8. Městský soud ve fázi po kasačním zásahu Nejvyššího soudu usnesením č. j. 14 Co 336/2022-516, 14 Co 337/2022 ze dne 18. 11. 2022 (dále také „druhé usnesení městského soudu“) exekuci ve vztahu k vedlejší účastnici jakožto povinné částečně zastavil, respektive změnil napadené usnesení obvodního soudu tak, že exekuce se zastavuje pro výživné splatné po dni 10. 12. 2019 (nikoli tedy po dni 10. 12. 2021, jak rozhodl obvodní soud, když vyšel z chybného data právní moci rozhodnutí o odpůrcí žalobě).

9. Stěžovatelčino dovolání proti druhému usnesení městského soudu Nejvyšší soud napadeným usnesením č. j. 20 Cdo 1086/2023-562 ze dne 18. 4. 2023 (dále také „druhé usnesení Nejvyššího soudu“) odmítl podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu jako nepřípustné. Opět, a nyní pouze ve stručném odůvodnění (podle § 243f odst. 3 občanského soudního řádu), Nejvyšší soud uvedl, že nemá důvod se od výkladu § 42a odst. 4 občanského zákoníku z roku 1964 učiněného v napadeném prvním usnesení Nejvyššího soudu odchýlit.

III.

Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že Nejvyšší soud porušil její právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a rovněž podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy tím, že rozhodnutí obvodního soudu č. j. 36 EXE 2168/2019-257 a městského soudu č. j. 14 Co 320/2021-352 zrušil pro rozpor s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu. Podle jejího názoru přitom obecné soudy v těchto rozhodnutích vydaných před kasačním zásahem Nejvyššího soudu náležitým způsobem vysvětlily, proč by právní závěry vyjádřené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011, kterými argumentovala vedlejší účastnice, neměly být na danou věc aplikovány. Nejvyšší soud se v obou svých rozhodnutích v nynější věci (jak v kasačním usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2022, tak i v druhém usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2023 o dovolání stěžovatelky proti druhému rozhodnutí městského soudu) naopak omezil toliko na odkaz na toto své předchozí rozhodnutí. Podle stěžovatelky ovšem nezohlednil ani základní zásady občanského práva a ani závěry prvorepublikové judikatury (rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky sp. zn. Rv I 475/35 ze dne 15. 5. 1936).

11. Výklad učiněný Nejvyšším soudem v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 856/2011, který v napadených rozhodnutích Nejvyšší soud potvrdil, tak podle jejího názoru představuje interpretaci, která je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Nejvyšší soud v posuzované věci nezohlednil specifika spočívající ve skutečnosti, že se jedná o výkon rozhodnutí (exekuci) pohledávky, která je opakujícím se plněním výživného náležejícího nezaopatřenému dítěti, a naopak upřednostnil ochranu majetkových práv vedlejší účastnice.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou osobou (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Stěžovatelka je řádně zastoupena advokátem (§ 30 odst. 1 téhož zákona). Ústavní soud se následně zabýval, zda je ústavní stížnost v celém rozsahu přípustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

13. Část ústavní stížnosti, která směřuje proti usnesení obvodního soudu, usnesení městského soudu a druhému usnesení Nejvyššího soudu vydaných v „druhém kole“ po kasačním zásahu Nejvyššího soudu prvním usnesením je přípustná a splňuje i veškeré další náležitosti. Stěžovatelka zejména před podáním ústavní stížnosti podala dovolání (bod 7 tohoto nálezu),

a vyčerpala tak všechny opravné prostředky poskytnuté zákonem (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Toto dovolání Nejvyšší soud odmítl pro nepřipustnost podle § 237 občanského soudního řádu, tedy z důvodů, které závisely na uvážení Nejvyššího soudu (§ 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu; k odmítnutí dovolání dle § 237 občanského soudního řádu viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS 772/13 ze dne 28. 3. 2013). Lhůta pro podání ústavní stížnosti tak běžela až od doručení tohoto odmítavého usnesení Nejvyššího soudu (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a tuto lhůtu stěžovatelka dodržela.

14. Ta část ústavní stížnosti, která směřuje proti napadenému prvnímu usnesení Nejvyššího soudu obecně, není přípustná v okamžiku, kdy je toto rozhodnutí vydáno (proto také byla předchozí ústavní stížnost stěžovatelky odmítnuta – viz bod 6 výše). Později lze ovšem ústavní stížností napadnout konečné rozhodnutí ve věci samé a spolu s ním i kasační rozhodnutí. Kasační rozhodnutí Ústavní soud zruší, je-li to nezbytné pro ochranu základních práv a svobod stěžovatele; jinak tuto část ústavní stížnosti odmítne jako nepřipustnou [nález sp. zn. II. ÚS 2371/11 ze dne 18. 9. 2012, body 37 až 39, a související nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012, body 26 až 30]. Rozhodnout o přípustnosti ústavní stížnosti v části, která směřuje proti kasačnímu rozhodnutí, je tak možné až na základě meritorního posouzení celé věci (srov. obdobně nález sp. zn. I. ÚS 1965/15 ze dne 27. 1. 2016, bod 51). I v případě, že kasační rozhodnutí Ústavní soud nezruší, jsou však obecné soudy v dalším řízení vázány v první řadě právním posouzením obsaženým v nálezu (nález sp. zn. IV. ÚS 290/03 ze dne 4. 3. 2004).

V.

Průběh řízení před Ústavním soudem

15. K výzvě Ústavního soudu, aby se vyjádřil k ústavní stížnosti, obvodní soud shrnul průběh řízení a konstatoval, že se při rozhodování řídil právním závěrem vyjádřeným v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011, na který Nejvyšší soud v odůvodnění napadeného prvního usnesení č. j. 20 Cdo 16/2022-399 odkázal.

16. Městský soud konstatoval, že rozhodl vázán právním názorem vysloveným v posledně citovaném rozhodnutí Nejvyššího soudu.

17. Nejvyšší soud je přesvědčen, že svými rozhodnutími nebo postupem stěžovatelčino ústavně zaručené právo neporušil. Plně odkázal na obě svá ústavní stížností napadená rozhodnutí a konstatoval, že nemá důvod se od právního závěru v nich vyjádřeného odchýlit. Jelikož neshledal porušení žádného základního práva ani svobody, navrhnul, aby zdejší soud ústavní stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

18. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti vyjádřila několikrát. Ve svém vyjádření doručeném dne 24. 11. 2023 poukázala na to, že rozhodnutí Nejvyššího soudu není ani svévolné, ani nezakládá porušení základních práv stěžovatelky, ale naopak zachovává kontinuitu rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, což naplňuje princip právní jistoty. Nesouhlasí ani s argumentací stěžovatelky vycházející z rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky sp. zn. Rv I 475/35, která podle ní není v posuzované věci přílehlavá.

19. Ve svém vyjádření doručeném dne 27. 11. 2023 vedlejší účastnice konstatuje, že jednání stěžovatelky je nutné chápat jako obstrukční. Tvrdí, že stěžovatelka požaduje projednání námitek, které již byly zcela vyvráceny. Stěžovatelčinu ústavní stížnost považuje za nedůvodnou a konstatuje, že prvorepublikové rozhodnutí je na nyní posuzovanou věc zcela nepřiléhavé.

20. Otec jakožto vedlejší účastník se k ústavní stížnosti nevyjádřil a ani nevyužil možnosti vzdát se práva účasti jako vedlejší účastník, proto jím zůstal.

21. Vyjádření obvodního soudu, městského soudu a Nejvyššího soudu, jakož i vyjádření vedlejší účastnice zaslal Ústavní soud na vědomí a k případné replice stěžovatelce. Stěžovatelka práva vyjádřit se nevyužila.

VI.

Posouzení věci Ústavním soudem

22. Ústavní soud připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 83 a čl. 91 Ústavy) a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Výjimku tvoří případy, kdy obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených práv [čl. 83 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

23. Postup v soudním řízení, včetně provádění a hodnocení důkazů, vyvození skutkových a právních závěrů, interpretace a aplikace právních předpisů, je záležitostí obecných soudů. Úkolem Ústavního soudu není zabývat se porušením „běžných“ práv fyzických osob nebo právnických osob, chráněných podústavními zákony, pokud takové porušení neznamená zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody.

24. Poté, co se Ústavní soud seznámil s obsahem ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyjádření účastníků řízení, dospěl k závěru, že stěžovatelčina ústavní stížnost je důvodná.

25. V posuzované věci obvodní soud a městský soud – vázány právní názorem Nejvyššího soudu vyjádřeným v jeho napadeném prvním usnesení – rozhodly o částečném zastavení exekuce v rozsahu jejího provádění vůči vedlejší účastnici (jakožto povinné) pro výživné splatné po pravomocném skončení řízení o odpůrcí žalobě dne 10. 12. 2019. Pro účely přezkumu tohoto postupu Ústavním soudem bylo nejprve nezbytné odpovědět na otázku, zda je ústavně konformní závěr Nejvyššího soudu, že zkracuje-li právní úkon dlužníka uspokojení pohledávky na výživném věřitele (rodiče ke zletilému nezaopatřenému dítěti), dopadá jeho neúčinnost určená pravomocným rozhodnutím soudu (podle § 42a občanského zákoníku z roku 1964) pouze na dávky, které byly splatné v době rozhodování soudu a naopak na dávky, které se stanou splatnými teprve v budoucnu, se již nevztahuje.

26. Při posouzení se proto Ústavní soud nejprve zaměřil na podstatu odporovatelnosti právních úkonů (jednání) obecně. Po té se věnoval otázce odporovatelnosti za situace, kdy je odporovanou pohledávkou opětující se plnění výživného vůči nezaopatřenému dítěti. Při svých úvahách Ústavní soud zohlednil i smysl a účel poskytování výživného (jeho samotnou podstatou a funkcí), jakož i související judikatorní závěry Ústavního soudu k právu na soudní ochranu.

*A. Podstata odporovatelnosti obecně
a odporovatelnost opětvujících se dávek výživného*

27. Smyslem a účelem institutu odporovatelnosti – vyjádřené v § 42a občanského zákoníku z roku 1964 (dnes viz úprava relativní neúčinnosti, § 589 a násl. občanského zákoníku) – byla a je možnost věřitele dosáhnout ochrany proti některým právním úkonům (jednáním) dlužníka, týkajícím se jeho majetku, které jsou věřiteli na újmu (*in fraudem creditoris*). Odporovatelnost (relativní neúčinnost) je tedy nástrojem usnadňujícím uspokojení věřitelovy pohledávky. V právním řádu plní hned několik funkcí. Jde zejména o funkci motivační, kdy dlužníka preventivně – pod hrozbou sankce (relativní neúčinnosti projevu vůle vůči věřiteli) – odrazuje od neoprávněného zkracování věřitelovy možnosti uspokojit se z majetku dlužníka. Zároveň zajišťuje ochranu věřitele před právními úkony (jednáním) dlužníka, pokud již k tomuto zkrácení věřitele došlo.

28. V souladu s § 42a odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964 se věřitel může u soudu domáhat odpůrcí žalobou určení, že dlužníkem učiněné právní úkony, pakliže vedly ke zkrácení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči věřiteli právně neúčinné. K úspěšnému odporování věřitele postačuje, že byl věřitel úkonem dlužníka objektivně zkrácen v uspokojení své vymahatelné pohledávky. Výsledkem úspěšného odporu je možnost požadovat uspokojení z majetku třetí osoby (odpůrce), který odporovatelným právním úkonem (jednáním) ušel od dlužníka.

29. Vymahatelnou pohledávkou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit exekuční cestou, tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím [v tomto směru vznikala otázka (ne)odlišnosti mezi pojmy vymahatelná a vykonatelná pohledávkou, k tomu srov. BEZOUŠKA, P. § 42a. In: FIALA, J., KINDL, M. a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 248 až 250]. Sporné ovšem zůstává, zda tato pohledávka musí být v době rozhodování soudu splatná. To se jeví jako problematické zejména u opětvujících se plnění (např. u jednotlivých dávek výživného), úroků a podmíněného plnění (tento problém přitom přetrvává i za současné právní úpravy, třebaže došlo k opuštění pojmu „vymahatelná pohledávka“, srov. PULKRÁBEK, Z. § 589. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 2014, s. 812 až 814).

30. Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 856/2011 (jehož závěry byly aplikovány Nejvyšším soudem i v nynější věci) dovedl, že „zkracuje-li právní úkon uspokojení pohledávky věřitele na výživném nebo na jiné opětvující se dávce, dopadá jeho neúčinnost určená pravomocným rozhodnutím soudu podle § 42a [občanského zákoníku z roku 1964] jen na dávky, které byly splatné v době rozhodnutí soudu; na dávky, které se stanou splatnými teprve v budoucnu, se nevztahuje.“

31. S tímto závěrem ovšem nesouhlasí právní nauka, která upozorňuje, že přijatý výklad nezohledňuje ani účel odporovatelnosti, ani úmysl zákonodárce poskytovat nároku na výživné zvláštní ochranu (viz PULKRÁBEK, Z. § 589. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 2014, s. 813, či JANOUSKOVÁ, A. § 589. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 657, jejichž výhrady k platné právní úpravě odporovatelnosti ob stojí tím spíše i ve vztahu k úpravě obsažené v občanském zákoníku z roku 1964). Na zvláštní charakter vyživovací povinnosti rodiče vůči dítěti přitom odkázaly i obvodní soud a městský soud ve svých usneseních „v prvním kole“, tj. vydaných před kasačním zásahem Nejvyššího soudu. Obvodní soud v bodě 20 svého prvního usnesení,

kteřé bylo zrušeno prvním usnesením Nejvyššího soudu, konstatoval, že „v případě dlužného plnění z vyživovací povinnosti je potřebné zvýšenou měrou chránit věřitele, nikoliv poskytovat zvýšenou ochranu majetku rodiče, který neplní své zákonné povinnosti.“ V důsledku výkladu přijatého Nejvyšším soudem by navíc věřitel již nemohl odporovat těm dávkám, které dospějí až po uplynutí tříletém lhůty stanovené zákonem k podání odporu (viz JANOŠKOVÁ, A. § 589. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 657, či bod 49 prvního usnesení městského soudu). Věřitel by tak s žalobou podanou po uplynutí tříleté lhůty již nemohl být úspěšný.

B. Právo dítěte na rodičovskou péči, výživné a jeho účel

32. Ústavněprávní základ ochrany rodiny a rodičovství je obsažen v čl. 32 Listiny. Jedním z nejdůležitějších oprávnění, ale současně i povinností rodičů ve vztahu k dítěti, je bezesporu zabezpečení jeho výchovy v nejširším slova smyslu (viz náleží sp. zn. IV. ÚS 650/15 ze dne 16. 12. 2015), včetně zabezpečení hmotného. Konkrétně čl. 32 odst. 4 Listiny garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči

33. Ústavní soud již v náleží sp. zn. I. ÚS 1996/12 ze dne 24. 7. 2013 uvedl, že péče o dítě a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových, psychosociálních, kulturních atd.) podmínek toho, aby dítě mohlo v přirozeném rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Jinak řečeno, je právem dítěte i rodiče pečujícího o dítě, aby stát této péči poskytoval zvláštní ochranu.

34. Pokud jde o materiální podmínky výchovy, ty se realizují prostřednictvím vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem, která je upravena soukromým (rodinným) právem. Vyživovací povinnost, na kterou mají děti právo, se vztahuje zásadně na oba rodiče, přičemž stanovení jejího rozsahu je věcí kritérií vyplývajících z konkrétních ustanovení zákona (schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů). Veřejná moc (stát) je přitom povinna – s ohledem na čl. 32 odst. 4 Listiny – poskytnout ochranu právům dětí tak, že stanoví povinnost tomu z rodičů, který o děti bezprostředně nepečuje, aby nesl náklady stanovené soudem na jeho výživu. Konkrétní podmínky výkonu tohoto práva a jemu odpovídající povinnosti rodiče bezprostředně nepečujícího o dítě stanoví zákon. Ustanovení občanského zákoníku, která se týkají práv rodičů a dítěte, je proto nezbytné vykládat a aplikovat takovým způsobem, který sleduje účel tohoto práva garantovaného čl. 32 odst. 4 Listiny (srov. náleží sp. zn. IV. ÚS 257/05 ze dne 26. 1. 2006 a náleží sp. zn. I. ÚS 1996/12).

35. Nepečující rodič je povinen (nezaopatřenému) dítěti poskytovat výživné, které pokrývá materiální podmínky výchovy, tedy náklady na živobytí dítěte. Výživné je třeba chápat jako institut zabezpečující všechny odůvodněné potřeby oprávněné osoby, vždy ve vazbě na schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Vyživovací povinnost vzniká přímo ze zákona; pokud o ní rozhoduje soud, má takové rozhodnutí jen deklaratorní charakter.

36. Má-li být zajištěn účel výživného, je nezbytným požadavkem, aby výživné – jakožto zajištění živobytí jiného člověka – bylo poskytováno bez zbytečného prodlení. Jedině tehdy totiž bude plně naplněn jeho účel (pokrytí finančních nákladů na živobytí, v momentě nutnosti uspokojení potřeby). Tuto skutečnost vyjádřil zákonodárce i splatností výživného (v pravidelných dávkách, měsíc dopředu, viz i nynější § 921 občanského zákoníku). Tím spíše je tento požadavek dán v případě výživného na nezaopatřené dítě, které zpravidla není schopno si svoje náklady na živobytí (plně) uhradit.

37. O potřebnosti poskytovat výživné nezaopatřenému dítěti bez zbytečného prodlení svědčí i zavedení institutu náhradního výživného ve smyslu zákona č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě. Stát výživné uhradí ve formě sociální dávky a sám je po povinném vymáhá. Tento institut má zajistit, že dítěti je výživné uhrazeno včas a naplní svůj účel – pokrytí nákladů na živobytí na konkrétní časový úsek (měsíc).

C. Právo na soudní ochranu

38. Ústavní soud rovněž připomíná, že součástí ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny je povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit (viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 2468/11 ze dne 21. 1. 2014 či bod 19 nálezu sp. zn. III. ÚS 3411/19 ze dne 2. 6. 2020) a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení (k tomu z mnoha např. nálezy sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 a sp. zn. I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008).

39. Pojmu „adekvátně“ je potom ve smyslu judikatury Ústavního soudu nutno z pohledu mezi nezávislého soudního rozhodování (čl. 81 odst. 1 Ústavy) rozumět tak, že se požaduje přiměřená míra odůvodnění. To znamená, že rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzována ve světle okolností každého případu (srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 961/09).

40. Nevyplývá-li právní řešení bez dalšího přímo ze zákonného textu, je nezbytné, aby byl takový právní závěr náležitým způsobem odůvodněn. Obecný soud musí odůvodnění dostatečným způsobem vysvětlit a své právní úvahy s případnou citací publikované judikatury nebo názorů právní vědy vymezit (viz bod 13 nálezu sp. zn. II. ÚS 2588/16 ze dne 24. 11. 2016). Vždy je ovšem nezbytné, aby bylo účastníkům zřejmé, na základě jakých skutečností soudy závěrů došly.

41. I když závazek soudu odůvodnit rozhodnutí nemůže být chápán tak, že se vyžaduje podrobná odpověď na každý argument (srov. z mnoha nález sp. zn. IV. ÚS 919/14 ze dne 10. 12. 2014), má soud, který rozhoduje, povinnost vypořádat se se všemi pro předmět řízení relevantními námitkami, které byly v průběhu řízení vzneseny. Způsob vypořádání s těmito námitkami musí být takový, aby bylo z rozhodnutí pro dotčeného účastníka řízení snadno odvoditelné, z jakého důvodu nemůže jím uplatněná argumentace obstát (viz bod 9 usnesení sp. zn. III. ÚS 2946/16 ze dne 29. 11. 2016). Zároveň platí, že obecné soudy vždy přizpůsobují odůvodnění svých rozhodnutí argumentaci přednesené v daném řízení. Obecně nelze říci, že by bylo povinností soudů, ztotožní-li se s dříve vyslovenými právními závěry, znovu opakovat již dříve vyřčené.

42. Argument pouze dřívější „ustálenou“ judikaturou nelze zejména akceptovat za situace, kdy účastník řízení (nebo soudy nižších instancí) přinesou právně relevantní argumentaci, opřenu o názory právní vědy nebo judikatury, se kterými se dříve přijatý právní výklad nevypořádal. V těchto případech se rozhodující soud musí s takto prezentovanými názory věcně argumentačně vypořádat, přičemž by měl i (alespoň stručně) vysvětlit, proč tyto argumenty nepovažuje pro danou věc za relevantní a proč setrvává na svém názoru. Jen tak může být odůvodnění rozhodnutí soudu přesvědčivé a jen tak může legitimizovat rozhodnutí samotné v tom, že správný výklad práva je právě ten výklad, který soud zvolil (srov. nález sp. zn. II. ÚS 2588/16).

D. Aplikace obecných východisek na nyní projednávanou věc

43. V posuzované věci obvodní soud a městský soud – vázány právní názorem Nejvyššího soudu – rozhodly po kasačním zásahu Nejvyššího soudu o částečném zastavení exekuce vedené stěžovatelkou jakožto oprávněnou vůči vedlejší účastnici jakožto povinné pro výživné splatné po 10. 12. 2019, tedy po pravomocném skončení řízení o odpůřčí žalobě vedené u městského soudu pod sp. zn. 19 Co 28/2019. Ústavní soud předesílá, že stěžovatelka byla v době rozhodování o návrhu vedlejší účastnice na částečné zastavení exekuce již zletilá, avšak dosud nezaopatřená; otec byl povinen jí poskytovat výživné.

44. Ústavní soud v duchu výše uvedených východisek v projednávané věci posuzoval, zda napadená rozhodnutí obecných soudů – založená na právní závěru převzatém z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011 – splňovala požadavek ústavně konformního výkladu § 42a občanského zákoníku z roku 1964. Předmětem posouzení Ústavním soudem tedy bylo, zda řešení přijaté v napadeném prvním usnesení Nejvyššího soudu, odkazující v zásadě pouze na dřívější názor vyslovený v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011, tj. že *„nezaopatřené dítě, které je příjemcem výživného ze strany dlužníka, může odporovat jednání dlužníka pouze v rozsahu dávek výživného, které byly splatné ke dni rozhodnutí soudu o odpůřčí žalobě*, ob stojí právě ve světle výše uvedených ústavních principů a základních práv a svobod.

45. Podle Ústavního soudu tento závěr Nejvyššího soudu nemůže – v kontextu posuzované věci – obstát. Nejvyšším soudem zastávaný výklad je v hodnotovém rozporu se samotnou koncepcí vyživovací povinnosti a péče o (nezaopatřené) děti ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny. Při výkladu § 42a občanského zákoníku z roku 1964 je třeba postupovat v souladu s výše uvedenými ústavněprávními východisky a upřednostnit výklad, který nejlépe reflektuje právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči, smysl a účel institutu odporovatelnosti, jakož i obecné právo na soudní ochranu.

46. Je jen těžko představitelné, že by se zákonodárce – na straně jedné – kontinuálně snažil o zavádění nových mechanismů, zajišťujících řádné plnění vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem, aby – na straně druhé – mohl být formalisticky, pouze jazykovým výkladem, dovozován opak. Dovedeno *ad absurdum* by takový výklad měl totiž za následek to, že by nezaopatřené (zletilé i nezletilé) dítě – jakožto věřitel – muselo, aby dosáhlo neúčinnosti dávek, které se stanou splatnými teprve v budoucnu, opětovně podávat odpůřčí žalobu pro nově dospělé dávky, a to dokud neuplyne lhůta ve smyslu § 42a odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964. Na dávky, které se stávají splatnými až budoucnu (po pravomocném rozhodnutí) se totiž podle závěrů Nejvyššího soudu, neúčinnost konstatovaná v pravomocném rozhodnutí o odpůřčí žalobě nevztahuje. Takový postup by neúměrně zatěžoval (a po uplynutí lhůt znemožňoval) nejen věřitele, ale i další účastníky řízení, včetně soudní soustavy, což je v rozporu se zásadou procesní ekonomie.

47. Jako absurdní se tento závěr jeví i proto, že čím kratší je řízení (a věřitel může být rychleji uspokojen v rozsahu výživného, které je již splatné), v tím menším rozsahu by bylo možné se z majetku vyvedeného dlužníkem uspokojit. Popsaný efekt by účastníky motivoval k vedení řízení po co nejdelší dobu, čímž by dosáhli rozhodnutí o neúčinnosti v co nejširším rozsahu. Takový důsledek, a tedy i výklad, který ho vytváří, je nepřipustný.

48. Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je tedy skutečnost, že výklad § 42a občanského zákoníku z roku 1964 tak, jak jej Nejvyšší soud vyložil a aplikoval, představuje porušení práva stěžovatelky – jakožto zletilého (nezaopatřeného) dítěte – na rodičovskou

výchovu a péči ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny, neboť nezohledňuje výše popsany účel výživného. Nezaopatřené dítě ponechává ve stavu, ve kterém nemá opakovaně po konkrétní čas zajištěn přímý zdroj nákladů na živobytí a nemusí se domoci uspokojení všeho, co mu ze zákona náleží. Navíc, pokud by v mezidobí uplynula tříletá lhůta ve smyslu § 42a odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964, nemohlo by se dítě (věřitel) domoci teprve v budoucnu splatných dávek výživného, třebaže již soud úmysl dlužníka zkrátit svého věřitele dříve v rozhodnutí o odpůřčí žalobě o jiných (tehdy splatných dávkách výživného) konstatoval.

49. V posuzované věci nelze zároveň odhlédnout od faktu, že již obvodní soud i městský soud ve svých prvních usneseních vydaných před kasačním zásahem Nejvyššího soudu specifický účel majetkového plnění (výživného) ve prospěch stěžovatelky zohlednily (viz body 3 a 4 tohoto nálezu). Obvodní soud (srov. bod 20 prvního usnesení obvodního soudu) vysvětlil (a městský soud ve svém prvním usnesení toto vysvětlení aproboval), proč je v případě dlužného plnění z vyživovací povinnosti potřebné zvýšenou měrou chránit věřitele, nikoliv poskytovat zvýšenou ochranu majetku třetích osob, které se prokázaným způsobem podílely na úmyslném jednání, kterým došlo ke zkrácení práv věřitele – v posuzované věci práv nezaopatřeného dítěte na výživné ze strany rodiče. Poukázal na nutnost zohlednit základní zásady, které se prolínají celým občanským, resp. rodinným právem a vyzdvihl skutečnost, že nezaopatřenému dítěti (jakožto oprávněnému) je nezbytné poskytnout zvláštní ochranu, neboť jeho postavení je oproti vedlejší účastnici (povinné) značně ztíženo. S těmito závěry se Ústavní soud ztotožňuje, neboť odpovídají požadavkům plynoucím z práva dítěte na péči ze strany rodičů ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny.

50. Naopak Nejvyšší soud v napadeném prvním usnesení jen konstatoval, že obvodní soud a městský soud se v prvních usneseních odchýlily od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, které přitom stojí na obdobných skutkových okolnostech, a dovolání vedlejší účastnice shledal důvodným. První usnesení obvodního soudu a městského soudu pouze proto zrušil. Učinil tak ale formalisticky, aniž by se materiálně jakkoli vypořádal s argumentací předloženou stěžovatelkou a obecnými soudy, jakož i se specifiky projednávané věci. V obou svých napadených usneseních pouze odkázal na rozsudek sp. zn. 21 Cdo 856/2011. Vzhledem k faktu, že jak stěžovatelka, tak i soudy nižších instancí podrobily dřívější rozhodnutí kritice a přinesly nové argumenty, bylo úkolem Nejvyššího soudu tyto námitky (argumenty) věcně (alespoň stručně) vypořádat; nic takového však neučinil.

51. Lze uzavřít, že již výše uvedený postup Nejvyššího soudu, který nesleduje právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny, v zásadě postačuje, aby Ústavní soud přistoupil ke kasaci jeho usnesení. Nejvyšší soud sice uvedl, že právní závěry citovaného rozsudku sp. zn. 21 Cdo 856/2011 reflektoval i Ústavní soud v usnesení sp. zn. II. ÚS 1840/15 ze dne 10. 5. 2017. K tomu ovšem Ústavní soud uvádí, že šlo o usnesení o odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, přičemž taková usnesení vznikají na základě zcela jiného rozhodovacího postupu a v jiné procesní situaci než nálezy, což omezuje uplatnitelnost závěrů v nich obsažených (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 643/06 ze dne 13. 9. 2007). Navíc, souhlasit s tímto závěrem Nejvyššího soudu nelze ani proto, že v řízení vedeném pod sp. zn. II. ÚS 1840/15 věci se sice předmětem ústavního přezkumu staly mimo jiné i závěr Nejvyššího soudu vyjádřený v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 856/2011, tj. závěr, že „*věřitel se může, v důsledku účinků pravomocným soudním rozhodnutím určené odporovatelnosti, domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkovu majetku (na základě exekučního titulu vydaného proti dlužníku) vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, jen k uspokojení své pohledávky (přiznané exekučním titulem) nejvýše v rozsahu, v jakém byla vymahatelnou v okamžiku rozhodnutí soudu o odpůřčí*

žalobě“, nicméně nejednalo se o opětující se plnění výživného k dítěti jako v posuzovaném případě, ale šlo o posouzení aplikace právních závěrů Nejvyššího soudu na úroky z prodlení.

52. Právě skutečnost, že se v nyní posuzované věci jedná o plnění povinnosti výživného, je přitom z ústavněprávního pohledu klíčová. Při zohlednění účelu výživného, v němž se zrcadlí právo dítěte na péči ze strany rodičů (čl. 32 odst. 4 Listiny), je třeba ochranu poskytovanou stěžovateli (věřiteli) vztahovat i na výkon rozhodnutí (exekuce) výživného splatného po rozhodnutí o odpůřčí žalobě.

53. Naopak, nelze přijmout výklad, v jehož důsledku bude muset věřitel, který je nezaopatřeným dítětem, podávat odpůřčí žaloby opakovaně, a to pro každou nově splatnou dávku výživného. Výživné (nezaopatřenému) dítěti je přitom, jak plyne z výše uvedeného, nezbytné poskytovat bez zbytečného prodlení, protože jenom tak může plně naplnit svůj účel. Tento postup je namístě tím spíše, že v posuzované věci bylo řízení o odpůřčí žalobě zahájeno již v roce 2012 a ukončeno pravomocným rozhodnutím až v roce 2019 (trvalo téměř 7 let, tedy podstatnou část života stěžovatelky).

54. K námitce porušení stěžovatelčina ústavně zaručeného práva na soudní ochranu Ústavní soud uvádí, že si je vědom významu právní jistoty, a to zejména z ní vyplývající povinnosti ke konzistentnosti rozhodovací praxe soudů. Nicméně i v případech, kdy obecné soudy (včetně Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího) rozhodují o skutkově obdobných věcech, nemohou se omezit na pouhé odkazování na dříve vyslovené právní závěry, pokud účastník řízení přináší novou argumentaci, která zpochybňuje dříve vyřčený právní závěr.

55. Taktéž, pokud obvodní soud a městský soud věc rozhodly odlišně než dříve Nejvyšší soud, avšak řádně svá rozhodnutí odůvodnily a vysvětlily, na jakých právních argumentech rozhodnutí postavily, a jedná se přitom o argumentaci, se kterou se původní rozhodnutí nevypořádává (viz body 3 a 4 tohoto nálezu), nemůže soud takové rozhodnutí zrušit jenom s pouhým odkazem na předchozí judikaturu, pokud dříve vyslovené právní závěry (zde v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011) nevypořádávají nové argumenty a dříve učiněné závěry nebyly a nejsou přijímány jednoznačně. Naopak, je nezbytné, aby Nejvyšší soud z pozice sjednotitele judikatury buď tuto argumentaci náležitým způsobem vypořádal (a tedy vyvrátil), anebo se s ní ztotožnil a od dříve přijatého právního závěru se odchýlil.

56. Tento postup představuje v rámci organizace soudní soustavy a procesních předpisů prostor, který je nižším soudům dán záměrně, aby měly možnost v odůvodněných případech svou argumentací Nejvyšší soud přesvědčit o nutnosti modifikace dříve vyjádřených právních názorů. Tento přístup garantuje žádaný dialog uvnitř soudní soustavy. I Ústavní soud vyjádřil otevřenost k dialogu s obecnými soudy o svých dříve vyjádřených závěrech (srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007). Obecné soudy by totiž měly mít (výjimečně) možnost dojít k jiným ústavněprávním závěrům než těm, které dříve vyslovil Ústavní soud. Je však namístě, aby pro takovou výjimku existoval obzvláště dobrý důvod.

57. V neposlední řadě je nezbytné, aby se soud, třebaže sleduje dosavadní výkladovou judikatorní linii, řádně vypořádal s předloženými právními argumenty účastníka řízení. Jen tak může být odůvodnění rozhodnutí soudu přesvědčivé a jen tak může legitimizovat rozhodnutí dříve přijatá. To ovšem Nejvyšší soud v posuzované věci neudělal ani v napadeném prvním usnesení ze dne 15. 2. 2022, kdy stěžovatelka svou velmi (sic stručnou) argumentaci přinesla ve vyjádření k dovolání vedlejší účastnice, ani v napadeném druhém usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2023.

58. Nejvyšší soud v prvním napadeném usnesení na argumentaci stěžovatelky ve vyjádření k dovolání, a zejména na právní úvahy učiněné obvodním soudem a městským soudem v usneseních vydaných před kasačním zásahem Nejvyššího soudu žádným způsobem nereagoval. Ještě stručněji přistoupil Nejvyšší soud k vypořádání argumentace stěžovatelky v napadeném druhém usnesení. V tomto případě v souladu s § 243f odst. 3 občanského soudního řádu zvolil pouze stručné odůvodnění, své závěry vyjádřil toliko v pěti odstavcích. Ani v tomto případě na argumentaci stěžovatelky, třebaže již vystupovala v pozici dovolatelky a svou argumentaci rozvedla, a již zmiňované závěry obvodního a městského soudu učiněné před kasačním zásahem Nejvyššího soudu, na které shodně stěžovatelka odkazovala, nereagoval. Takový postup Nejvyššího soudu je v rozporu s výše uvedenými východisky a Nejvyšší soud tak porušil i stěžovatelčino právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

59. Jako *obiter dictum* Ústavní soud dodává, že v nynější věci se jedná o stěžovatelku, která je již zletilým nezaopatřeným dítětem. Aplikace Úmluvy o právech dítěte je zde právě z důvodu zletilosti vyloučena (čl. 1 Úmluvy o právech dítěte *a contrario*). Za předpokladu, že by se jednalo o dítě nezletilé, ob stojí výklad § 42a občanského zákoníku z roku 1964, umožňující dítěti odporovat jednání dlužníka v rozsahu dávek výživného splatných i po dni rozhodnutí soudu o odpůrčí žalobě tím spíše.

VI. Závěr

60. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími Nejvyššího soudu, a to jak prvním (kasačním) usnesení ze dne 15. 2. 2022, tak i druhým usnesením ze dne 18. 4. 2023, a dále rozhodnutími městského soudu (druhé usnesení ze dne 18. 11. 2022) i obvodního soudu (druhé usnesení ze dne 14. 7. 2022) byla porušena základní práva stěžovatelky, a sice právo na výchovu a péči o dítě zaručené v čl. 32 odst. 4 Listiny a právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

61. Ústavní soud proto stěžovatelce vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu v záhlaví uvedená rozhodnutí zrušil, a to včetně kasačního usnesení Nejvyššího soudu, neboť je to nezbytné pro ochranu základních práv a svobod stěžovatelky (viz bod 14 tohoto nálezu).

62. Úkolem Nejvyššího soudu bude znovu rozhodnout o dovolání vedlejší účastnice. Vázán přitom bude právními názory Ústavního soudu vyjádřenými v tomto nálezu. Nejvyšší soud bude povinen dovolání vedlejší účastnice posoudit způsobem, který zohlední ústavně zaručená práva stěžovatelky na výchovu a péči o dítě (čl. 32 odst. 4 Listiny) a na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 20. března 2024

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu